

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทัศนคติของนักสังคมวิทยาไทยต่อการจัด
ประชุมการณ์ในการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่าง
เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมวิทยา จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 รอบ รอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดที่ใหญ่
ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับสภาพสังคมไทย และการจัดประชุมการณ์ในการ
ศึกษาภาคบังคับในปี พุทธศักราช 2534 นำผลการวิเคราะห์เนื้อเรื่องจากคำตอบในรอบแรก
มาสร้างเป็นแบบสอบถามในรอบที่ 2 แบบมาตราส่วนประเมินค่า 6 สเตจ นำคำตอบจาก
แบบสอบถามในรอบที่ 2 มาคำนวณหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วสร้างแบบ
สอบถามรอบที่ 3 โดยใช้ข้อความเดิม เพิ่มตำแหน่งมัธยฐาน ช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ที่
คำนวณได้ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่ 2 ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญคนเดิมตอบ
กลับมาอีกครั้ง จากคำตอบในรอบที่ 3 นี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่าง
ควอไทล์ ฐานนิยม และผลต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่
สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อคำถาม แล้วแปลผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็น
ทัศนคติของนักสังคมวิทยาไทยต่อการจัดประชุมการณ์ในการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534

ผลการวิจัยที่เป็นทัศนคติของนักสังคมวิทยาไทยต่อการจัดประชุมการณ์ในการศึกษา
ภาคบังคับ พุทธศักราช 2534 มีดังนี้

ก. ลักษณะพื้นฐานของสังคมไทย

1. 1.1 ลักษณะของสังคมไทย

สังคมชนบทยังคงมีอาชีพทางการเกษตร สังคมเมืองมีอาชีพบริการและ
กิจการอุตสาหกรรมที่มีพื้นฐานทางเกษตรรองรับ ส่วนการศึกษา การสาธารณสุขและการบริการ
ทางสังคมอื่น ๆ มีความไม่สมดุลกันระหว่างในเมืองกับชนบท

1.2 ชั้นทางสังคม

- 1.2.1 การแบ่งชนชั้นทำให้เกิดช่องว่าง มีความเหลื่อมล้ำ มีการแบ่งแยกสถานะทางสังคมและบทบาททางสังคม
- 1.2.2 เงินและทรัพย์สินจะเป็นตัวแบ่งคนเป็นชนชั้นต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัด
- 1.2.3 นายทุนพยายามคืนผลประโยชน์กลับไปใหญ่มีรายได้น้อยบ้าง เพราะมีแรงบีบและเพื่อเสถียรภาพของตน แต่ชนชั้นทางเศรษฐกิจยังคงไม่เปลี่ยนแปลง นายทุนกับศักดินาจะประสานประโยชน์กันมากขึ้น

1.3 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

- 1.3.1 มีการฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมเดิมมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่กระทำไปโดยไม่ได้อาศัยความเข้าใจให้แก่คนทั่วไปว่า วัฒนธรรมนั้นมีความหมายอะไรต่อชีวิต
- 1.3.2 คนส่วนใหญ่ยอมรับในขนบธรรมเนียมประเพณีและขอมปฏิบัติ ตาม "แบบทำตาม ๆ กันมา" ซึ่งมีบ่อยครั้ง "สักแต่ทำตาม"
- 1.3.3 สื่อมวลชนมีอิทธิพลสูงจนควบคุมไม่ได้และส่งผลร้ายต่อการรับวัฒนธรรมสมัยใหม่โดยขาดการเลือกสรรคัดกรอง

1.4 การดำเนินชีวิตของคนในสังคม

- 1.4.1 ไม่ชอบการตกเตียงโตแย่ง เพื่อให้เกิดสติปัญญาเพิ่มพูนแก่คนและหมู่คณะ
- 1.4.2 ให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมน้อย การดำเนินชีวิตประจำวันมุ่งฉาบฉวยสนใจแต่เปลือกภายนอก ขาดความสนใจในคุณภาพของชีวิต
- 1.4.3 เป็นคนไม่เอาจริงเอาจัง ขาดความอดทนในการทำงาน

2. ค่านิยมของคนในสังคม

- 2.1 ค่านิยมแนวใหม่จะเกิดขึ้น เช่น ความสะดวกและรวดเร็ว
- 2.2 กานิยมรักอิสระจนเกินขอบเขต เป็นที่มาของการขาดวินัย ประกอบกับค่านิยมฉาบฉวยผิวเผินไม่สนใจหรือรับรู้สิ่งใก้ถึงแก่นสาร ทำให้

คนไทยไม่สามารถรวมตัวเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ภายใต้เงื่อนไขปกติ ทำให้สังคมขาดระเบียบ ยากต่อการทำนาย การพัฒนา และการปรับปรุง

2.3 นิยมการเล่นพวก มีการใช้ระบบอุปถัมภ์ ทำให้เกิดการแตกแยก แต่ก็อาจมีการนิยมความสามารถเพิ่มขึ้น

2.4 นิยมการเลียนแบบและเอาอย่างต่างชาติที่ถือว่ามีความเจริญ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม

3. การนับถือศาสนา

3.1 หลักธรรมส่วนใหญ่จะยังคงอยู่ แต่พิธีกรรมทั้งหลายคงจะเปลี่ยนแปลงเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจบีบบังคับให้ต้องประหยัด

3.2 คนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาตามประเพณีและความเชื่อเท่านั้น โดยไม่ได้มีการแนะนำสั่งสอนหรือปฏิบัติให้เข้าใจหลักศีลธรรมที่ถูกต้อง

3.3 ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนไทยสูง เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวโดยเฉพาะในชนบทก็ยังเป็นศูนย์รวมของชุมชน

4. สภาพเศรษฐกิจ

4.1 รัฐมีการเร่งรัดพัฒนาด้านเกษตรเพิ่มขึ้น มีการเพิ่มผลผลิต ผลสุก และการตลาด

4.2 จะมีการแก้ไขสภาพปัญหาสังคมให้ดีขึ้น เพื่อสกัดกั้นการอพยพ เคลื่อนย้ายสู่ตัวเมือง

4.3 มีการขยายตัวทางเทคโนโลยี ทำให้ผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรมสูงขึ้น และทำให้ผลผลิตรวมของประเทศสูงขึ้นด้วย

4.4 คนจะว่างงานมากขึ้น มีการทำงานที่ต่ำกว่าวุฒิมากขึ้น อาชีพอิสระที่เป็นกิจการขนาดเล็กไม่อาจดำรงอยู่ได้ เพราะรัฐไม่ให้การสนับสนุน

4.5 จะมีการอพยพเคลื่อนย้ายมากขึ้น มีการขยายแรงงานจากชนบทเข้าเมืองมากขึ้น

4.6 การศึกษาของประชาชนจะสูงขึ้น ประชาชนจะมีความรู้ความสามารถมากขึ้น สามารถประกอบอาชีพได้มากขึ้น

- 4.7 การกระจายรายได้ไม่ใกล้เคียงกัน รายได้ต่อหัวของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีความแตกต่างกันมาก เกิดสภาวะเงินเฟ้อ อาจมีการปรับค่าเงินบาทใหม่ ค่าครองชีพจะสูงขึ้น 30-40%
- 4.8 รายได้ของคนในเมืองกับชนบทต่างกันมาก สืบเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น รัฐเน้นเป้าหมายของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในเมืองเป็นหลัก โดยไม่มีมาตรการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทเท่าที่ควร ปล่อยให้มีการผูกขาดเอารัคเอาเปรียบทางเศรษฐกิจจากกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพล

5. การเมืองและการปกครอง

ผู้แทนราษฎรบางคนและผู้บริหารระดับสูงบางคนไม่ซื่อสัตย์ มีการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพรรคพวก ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา อาจเกิดเหตุการณ์ขึ้นอีก ทหารยังคงมีอำนาจในการปกครองและกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ก็จะมาเข้ามา ร่วมในการปกครองกับทหาร ความสำคัญทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในหมู่ผู้นำชาวนา กรรมกร ปัญญาชน และต่างชาติจะเข้ามามีอิทธิพลต่อระบบการเมืองและการปกครอง เพราะทองอาศัยเงินลงทุนและเงินยืมจากต่างประเทศในการพัฒนาประเทศ

ข. ปัญหาสังคม

1. ปัญหาสังคมที่สำคัญ

- 1.1 ความยากจน ความแตกต่างในเรื่องรายได้
- 1.2 มลภาวะทางสภาพแวดล้อม
- 1.3 การว่างงาน
- 1.4 ยาเสพติด
- 1.5 ความไม่เป็นธรรมในสังคม
- 1.6 อาชญากรรม
- 1.7 พฤติกรรมเบี่ยงเบนของวัยรุ่นและการกระทำผิดของเด็ก

- 1.8 คอร์รัปชัน
 - 1.9 กลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอิทธิพล
 - 1.10 แหลงล้อมโทรม
 - 1.11 การทำงานไร้ประสิทธิภาพของข้าราชการ
 - 1.12 สุขภาพอนามัยของประชาชน
 - 1.13 ซาการรวมตัวอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.14 การใช้เวลาวางไม่เป็นประโยชน์
 - 1.15 การเพิ่มและคุณภาพประชากร
 - 1.16 การปรับตัวและการอพยพเคลื่อนย้าย
2. สาเหตุของปัญหาสังคม
 - 2.1 การจัดการศึกษายังไม่ทั่วถึง ไม่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ ประกอบกับประชาชนขาดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิต
 - 2.2 คนทำงานซึ่งพรวัยเรียนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการว่างงานและการว่างงานแบบแอบแฝง
 - 2.3 ระบบประกันสังคมยังไม่ถึงถึง
 - 2.4 ขาดความอบอุ่นในครอบครัว
 - 2.5 กลไกของรัฐ เช่น หน่วยราชการอยู่ภายใต้อิทธิพลของพ่อค่านายทุน ทหาร จึงไม่สนใจที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่
 - 2.6 การพัฒนาประเทศเดินตามเป้าหมายและทิศทางตะวันตก ทำให้ความเจริญทางวัตถุเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าการเติบโตของสังคม จึงทำให้คนไม่อาจปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมในขณะนั้น
 - 2.7 ความเจริญทางเศรษฐกิจกับสังคมไม่ทันเทียมกัน เป็นสาเหตุให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้น
 - 2.8 การขัดแย้งทางการเมือง

- 2.9 ประชากรเพิ่ม ทำให้ประชาชนขาดคุณภาพ ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ การศึกษา การทำงาน ฯลฯ
- 2.10 รัฐบาลการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ
- 2.11 คนในชาติขาดคุณธรรมและความรับผิดชอบ ไม่ยอมรับค่านิยมที่ดี หรือที่ควรปฏิบัติ
- 2.12 ชาวนา กรรมกร กลุ่มอาชีพอื่นขาดการรวมตัวกันเพื่อต่อรองกับผู้มีอำนาจ

3. มาตรการในการแก้ไขปัญหาสังคม

- 3.1 รัฐจะต้องวางนโยบายเศรษฐกิจให้ดี ควรมีมาตรการที่เด็ดขาดในการควบคุมการค้ากำไรให้เกิดความเป็นธรรม และควบคุมการทำงานของข้าราชการให้มีประสิทธิภาพ
- 3.2 เน้น "การป้องกัน" ดีกว่า "แก้ไข" ปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่เด็ก
- 3.3 ต้องแก้นโยบายระดับชาติทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป
- 3.4 สนับสนุนพื้นฐานระดับการศึกษาของเด็กและเยาวชน เน้นด้านคุณภาพมากกว่าปริมาณ
- 3.5 กฎหมายต้องมีมาตรการการลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการบังคับใช้อย่างเด็ดขาด
- 3.6 รัฐจะต้องร่วมมือกันทุกหน่วย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ พ่อค้า เกษตร ฯลฯ ในการแก้ปัญหาสังคม
- 3.7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาและการแก้ปัญหาสังคม โดยไม่หวังพึ่งรัฐแต่เพียงอย่างเดียว
- 3.8 ปรับปรุงชนบทให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้ โดยไม่ต้องอพยพย้ายเข้ามาในเมืองหลวง
- 3.9 เก็บภาษีชนชั้นกลางและคนมั่งมีเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำเงินไปช่วยยกระดับการดำเนินชีวิตของคนจน

3.10 ประสานงานกับสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสาร

ค. คุณลักษณะของเคื่กที่พึงประสงค์

1. ซื่อสัตย์ รักความยุติธรรม มีระเบียบวินัยในตนเองและเคารพกฎหมาย
2. มีความจริงใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีเมตตาและเอื้ออารีต่อกัน
3. มีความรับผิดชอบ ออกหน้า รู้จักวางแผน รู้จักการทำงานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
4. เป็นคนมีเหตุผล มีคุณธรรม กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง
5. ต้องเข้าใจว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคม ถ้าเราเป็นพลเมืองดี ก็จะทำให้สังคมหรือชุมชนดีตามไปด้วย
6. รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการยังชีพ รู้จักแสวงหาอาชีพที่สุจริตทำงานได้โดยไม่เลือกงาน
7. รู้จักการรวมกลุ่มในการทำงาน มีจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ช่วยกันทำในสิ่งที่คนเดียวทำไม่ได้ รู้จักวิธีประสานประโยชน์
8. มีความสามารถอ่านออก เขียนได้
9. รู้จักปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ รู้จักปรับตัว เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์และเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ มีความกระตือรือร้น
10. มีจิตใจรักและเลื่อมใสในประชาธิปไตย และเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย
11. มีน้ำใจนักกีฬา ยอมรับแนวความคิด ปรัชญาและอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน
12. มีภาวะผู้นำ มีความกิริยาเริ่มสร้างสรรค์และเป็นผู้นำที่ดี
13. เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
14. ออกหน้าต่อความคิดเห็นที่ชัดแจ้ง และมีความคิดที่จะวิเคราะห์หลังกรณีในสิ่งที่ดีหรือเลว สร้างความคิดใหม่ ๆ และแสวงหาทางเลือกที่ดีกว่าอย่างสม่ำเสมอ
15. สามารถใช้บริการด้านต่าง ๆ ทั้งของภาคเอกชนและรัฐบาล
16. รู้ถึงคุณค่าในขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น

ง. การจัดการทางการศึกษา

1. ระยะเวลาและเกณฑ์ในการเข้าเรียน

ควรจัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การเรียนตลอดวันไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตในชนบท เพราะเด็กต้องใช้เวลาช่วยเหลือครอบครัว ส่วนการกำหนดอายุในการเข้าและพ้นสภาพการศึกษากำกับ อายุ 6 ขวบ 7 ถึง 14 ปีนี้เหมาะสมแล้ว

2. การให้บริการของรัฐในการจัดการศึกษากำกับ

การศึกษากำกับควรจัดให้เปล่าทั้งค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียน การศึกษากำกับยังจัดได้ไม่ทั่วถึงและมาตรฐานการศึกษาก็ไม่เท่าเทียมกัน

3. การวางแผนการศึกษา

3.1 การศึกษากำกับควร เน้นคุณภาพในการประกอบอาชีพ และผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตเป็นปัจจัยหลักมากกว่าที่จะเรียนแบบสากล

3.2 คำนึงของพ่อแม่มีผลต่อการเข้าเรียนของเด็ก

3.3 ปัญหาประชากรและปัญหากำลังคนควรเป็นตัวหลักในการวางแผนการศึกษา

3.4 ปัญหาเศรษฐกิจควรเป็นตัวหลักในการวางแผนการศึกษา

4. การปรับปรุงคุณภาพการศึกษากำกับ

ควรมีการจัดสวัสดิการครูให้ดีกว่านี้ โดยเฉพาะครูที่สอนในชนบทและควรมีการอบรมครูประจำการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดจนหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ควรมีการปรับปรุงการนิเทศและตรวจระบบการศึกษาให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อสร้างประสิทธิภาพและสมรรถภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น และควรมีการพัฒนาโรงเรียนชุมชนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น พยายามให้ชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการจัดการศึกษาและในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ต้องช่วยเหลือชุมชนด้วย ควรมีการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการศึกษา

จ. ประสบการณ์ที่จำเป็นต่อจัดให้กับเด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ

1. หลักสูตรเกี่ยวกับสภาพสังคมที่บรรจุอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

พุทธศักราช 2521

- 1.1 หลักสูตรมีเนื้อหาที่ครูจัดสอนไต่ยาก เช่น เรื่องข่าวและเหตุการณ์
ปีความกิดรวมยอดคว่าให้ใช้วิจารณ์ณาถในการรับฟัง ฐักแยกแยะ
ขอเท็จจริงจากคำโฆษณาและคำชักชวน ฐักยังแยกไม่ออกว่า
อะไรคือ ขอเท็จจริง
- 1.2 เนื้อหาส่วนหนึ่งไม่สอดคล้องกับเด็กในชนบท ทางแกคือ ฐาง
ศักยภาพให้องศกรการศึกษาระดับ เขตและระดับจังหวัดพัฒนา
หลักสูตรทองดิน
- 1.3 ความกิดรวมยอดหรือหลักการ ใสืบพันธ์กับ เนื้อหาและจุดประสงค์
การ เรียบฐ เช่น สอนเรื่องการรวมกลุ่มและสหกรณ หลักการ
คือ มุงใให้รักษาดลประโยชน์รวม แต่เนื้อหากลับไปสอนประเภท
ของสหกรณและการจัดสหกรณ
- 1.4 หลักสูตร เกี่ยวกับสภาพสังคมที่บรรจุอยู่ในกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตนั้นเหมาะสมแล้ว กรอบกลุ่มต่อสิ่งที่จำเป็นต่อ
ชีวิต เป็นประโยชน์ตอตนเองและสังคม
- 1.5 เนื้อหาควรคัตใทยอยลง คัดเฉพาะที่สำคัญจริง ๆ เพื่อให้ครูสอน
ใได้จริง ๆ จัง ๆ และใให้สอดคล้องกับปัญหาเฉพาะของสังคมไทย
จริง ๆ

2. ทักษะทางสังคม

- 2.1 การเรียนการสอนใอนาคถวร เน้นกระบวนการแสวงหา ความรู้
ประสบการณ์ การสามารถนำไปใในชีวิตที่ใเป็นจริงใสังคมมาก
กว่าเนื้อหาแต่เพียงอย่างเดียว
- 2.2 โรงเรียนควรซึมซึบเอาประสบการณ์ของชุมชนมาใเป็นวัตถุดิบใในการ
สร้างเนื้อหา และควรนำเอาประสบการณ์ของชาวบ้านมาใเป็นแบบ

ในการเข้าใจสภาพชีวิตและปัญหาของท้องถิ่น

- 2.3 มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน และสนใจที่จะวิเคราะห์
- 2.4 การรู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา
- 2.5 เน้นการปฏิบัติ มีโครงการปฏิบัติในท้องถิ่นนั้น ยังหมายถึง การปฏิบัติทางสังคม เช่น การช่วยพัฒนาชุมชน
- 2.6 เน้นทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประสานงานกับสมาชิกของกลุ่มโดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- 2.7 การศึกษาในโรงเรียนกับสภาพการดำเนินชีวิตในสังคมนอกโรงเรียนควรสอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

3. เจตคติ

- 3.1 ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานที่ดีหรือค่านิยมที่ควรปฏิบัติแก่เด็ก และเด็ก ควรกระทำไปโดยไม่รู้ตัวถูกบังคับ ต้องเกิดจากการปฏิบัติจน เกิดความเคยชิน ผู้ใหญ่และบุคคลในสังคมต้องเป็นตัวอย่างที่ดี
- 3.2 เน้นการสอนการใ้แรงงานและการทำงานให้มากขึ้น ให้เกิดความภูมิใจในอาชีพที่ใ้แรงงานและหาเส้นทางพัฒนาชีวิตจากอาชีพ ค้างกลาว
- 3.3 เน้นการสอนศาสนาเพื่อให้เกิดความรู้ ความศรัทธา ความเชื่อ นำศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์ส่วนตัวและ ส่วนรวม
- 3.4 ความคิดที่จะให้สิ่งต่าง ๆ ที่ตนเรียนรู้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นและ ความตระหนักเกี่ยวกับอนาคต
- 3.5 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมควรคัดเอาแต่ที่มีความหมาย ไม่ใช่สอนทั้งหมด เพื่อให้เกิดความตระหนักในวัฒนธรรมใหม่ที่ดี งาม

4. ค่านี้อาสา
 - 4.1 ความรู้เรื่องความปลอดภัยและสุขภาพของตนเอง การรักษา สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ
 - 4.2 ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม ทำสวน ทำไร่ การประมง โดยสอดคล้องเทคโนโลยีที่ควรคิดริเริ่มจากทรัพยากรในท้องถิ่น
 - 4.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริโภค (การกิน การใช้ การเลือกซื้อ)
 - 4.4 ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารต่าง ๆ เช่น ชาวจากโทรทัศน์ วิทยุ และการอ่านหนังสือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม
 - 4.5 ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่เหมาะสมตามสภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น
 - 4.6 ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน
 - 4.7 ความรู้เกี่ยวกับตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - 4.8 ความรู้เกี่ยวกับการปกครองของไทย
 - 4.9 ความรู้พื้นฐานทางคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการใช้ ของที่ประดิษฐ์ใหม่ ๆ ควบความระมัดระวัง และเพื่อความปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของคนไทยในปี พุทธศักราช 2534 จาก ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชนบทยังคงมีอาชีพทางเกษตรกรรม ส่วนชุมชนเมืองจะมีอาชีพเกี่ยวกับการบริการและกิ่งอุตสาหกรรมที่มีพื้นฐานทางเกษตรรองรับ การกระจายรายได้ไม่ได้สัดส่วนกัน จะมีคนว่างงานมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (2525) สมศักดิ์ ชูโตและคณะ (1981) และสอดคล้องกับ สมชาย รักวิจิตร และ คณะ (2525) ที่ค้นส่วนใหญ่ของประเทศไทย เป็นพื้นที่ของการเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพในทางเกษตร และระบบเกษตรกรรมโดยทั่วไปจะอยู่ภายใต้ อิทธิพลของระบบพาณิชย์กรรม กล่าวคือ พอกาคนกลางเป็นผู้นำหนดราคาลิขผลทางการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในสภาพยากจน ล้าหลังทางคานความรู้และเทคนิคที่จะใช้ปรับปรุงเกษตร

กรรมให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ยังขาดแคลนเงินทุน ผลผลิตการเกษตรส่วนใหญ่ยังรับการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แยกอุตสาหกรรมยังมีน้อย เป็นผลทำให้ราคาคณผลิตภัณฑ์จากพอลิคอนกลางไคงาย ทั้งนี้เพราะผลผลิตทางการเกษตรถ้าทิ้งไว้นานจะเกิดการเน่าเสียหาย ดังนั้นในการจัดการศึกษาหรือการจัดเนื้อหาสาระนั้นควรจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาเหล่านั้นด้วย ในการพัฒนาการทางด้านการเกษตรนั้นจะพบปัญหาสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ปัญหาที่ตัวบุคคลกับปัญหาที่ตัวระบบ ปัญหาที่ตัวบุคคล ก็คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคอยความรู้ทางด้านเทคนิคการเกษตรหรือประยุกต์วิทยาการเกษตร ทำให้การผลิตยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ส่วนปัญหาที่ตัวระบบ คือ ปัญหาการตลาด ราคาคณผลิตภัณฑ์การเกษตรยังอยู่ในอำนาจของพอลิคอนกลาง

นอกจากนี้ยังมีปัญหาการวางแผนตามฤดูกาล และแรงงานส่วนเกินทางการเกษตร ทำให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายจากชนบทเข้าเมืองใหญ่และกรุงเทพ เพื่อรับจ้างเป็นกรรมกรก่อให้เกิดปัญหาสังคมในเมือง ประชาชนที่มีอาชีพกรรมกรตามโรงงานต่าง ๆ หรือชนของตามท่าเรือ ฯลฯ ส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพค้าอื่น ๆ เมื่อโรงงานเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานกรรมกร จึงทำให้เกิดปัญหาการวางแผน และเกิดผลเสียหลายต่อระบบเศรษฐกิจ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมากมายนี้ การศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป คนชนบทที่มีการศึกษาต่ำกว่าคนในเมือง จึงต้องการการศึกษาให้สอดคล้องกับอาชีพ วิทยาศาสตร์และเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม จึงควรบรรจุวิชาเกี่ยวกับการเกษตรไว้ในหลักสูตร โดยให้มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรและเศรษฐกิจของไทยก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเกษตรกรรม ดังนั้นการฝึกอบรมให้เกิดนิสัยและทักษะในการใช้มือและใช้แรงงานเข้าขั้นชำนาญนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาการเกษตร และให้มีความรู้ความสามารถในการประยุกต์หลักวิชาการเกษตรแผนใหม่เพื่อการปรับปรุงและคัดแปลงให้เหมาะสมและให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด เช่น การใช้ที่ดิน การหาและใช้แหล่งน้ำ การคัดเลือกพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ตลอดจนการเก็บรักษาที่ถูกต้องตามหลักวิชา การรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ไม่ควรเน้นการใช้เครื่องทุ่นแรงมากเกินไป แต่ควรสนับสนุนการใช้แรงงานให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อที่จะสามารถนำเครื่องจักรมาใช้ได้ โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาการวางแผน การศึกษาจะต้องพยายาม

สร้างทักษะอย่างแท้จริงในทุกด้าน มุ่งปรับปรุงเกษตรกรรมให้มีคุณภาพและมีโอกาสที่ดีขึ้น สามารถเป็นศูนย์กลางที่ผลิตได้ในระดับสูง รู้จักวิธีใช้ตลอดจนการเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องจักรกล และฝึกฝนให้รู้จักการทำงานระบบหมู่ รู้จักการรวมกลุ่มในการทำงาน มีจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ช่วยกันทำในสิ่งที่กันเดียวทำไม่ได้ รู้จักวิธีประสานผลประโยชน์ ซึ่งจำเป็นในการร่วมกันเพิ่มผลผลิตหา การเกษตรกรรม การจัดการไร่นา รวมทั้งการจับจ่ายใช้สอยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า หลักสูตรควรจะเน้นเกี่ยวกับวิธีการขจัดพোকาคณกลาง ทำอย่างไรเกษตรกรจึงไม่ถูกเอาเปรียบจากพোকาคณกลาง การหาตลาดและการจัดสหกรณ์การเกษตร นอกจากนี้จะเน้นทางด้านเกษตรกรรมแล้ว ยังควรปลูกฝังกานิยมให้รู้จักรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง รู้จักพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองจากชนบทเข้าสู่เมือง แก้ปัญหาการว่างงานและปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ได้

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525: 21) ได้กล่าวถึงการอุตสาหกรรมว่า ลักษณะโครงสร้างการผลิตของประเทศจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น โดยสัดส่วนของผลผลิตทางอุตสาหกรรมต่อผลผลิตรวมของประเทศในปี 2529 จะมีสัดส่วนเกือบเท่าสัดส่วนของผลผลิตทางด้านการเกษตร จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้เปลี่ยนจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรมแล้ว และจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ในระยะต่อไป ซึ่งเป็นโครงสร้างการผลิตที่พึ่งตนเองได้มากขึ้น และเป็นผลดีแก่ประเทศและประชาชนทั่วไปทั้งในด้านกำเพิ่มผลผลิต เพิ่มการจ้างงานและเพิ่มรายได้ของประชาชน

ดังนั้นหลักสูตรในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนกึ่งอุตสาหกรรมก็แตกต่างกันไปจากชุมชนเกษตรกรรมหรือชนบท ในชุมชนเมืองนั้นหลักสูตรจะค่อนข้างเน้นเกี่ยวกับวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยเฉพาะแหล่งอุตสาหกรรม แหล่งที่ต่องานฝีมือแรงงานควรเปิดวิชาช่วยการใช้แรงงาน และทรัพยากรให้ถูกต้องกับสภาพท้องถิ่นของประเทศ แรงงานที่ใช้ในการอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมก็ดี ควรให้มีการศึกษาถึงระบบการทำงานทั้งของนายจ้างและลูกจ้าง หลักสูตรและการจัดประสบการณ์ควรเน้นวิชาชีพที่ตรงเป้าหมายจริง ๆ และควรมีการวิจัยข้อมูลว่าจำเป็นจะต้องผลิตแรงงานในแต่ละอาชีพออกไปเป็นจำนวนเท่าใด จึงจะเพียงพอต่อตลาดแรงงาน และควรจะต้องผลิตคนให้มีคุณภาพอย่างไรจึงจะเหมาะสม เช่น ต้องเป็นคนมีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีระเบียบกฎเกณฑ์ การถือประโยชน์

ส่วนรวมและมีความสามารถ เป็นคน ต้องมีการวางแผนในระยะยาว เพราะการศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลา ไม่เหมือนกับการพัฒนาทรัพยากรอย่างอื่น ต้องมีความพิถีพิถันในการผลิตเป็นอย่างมาก จึงจะได้ทรัพยากรที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

หลักสูตรและการจัดประสบการณ์ ควรจะเปิดกว้างเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นจริง ๆ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเรื่องราวของท้องถิ่นอื่นที่ตนสนใจด้วย

2. สภาพชนบทชนนิยมและวัฒนธรรมของสังคมไทยในอนาคต พบว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลสูงจนควบคุมไม่ได้และส่งผลร้ายต่อการรับวัฒนธรรมสมัยใหม่โดยขาดการเลือกสรรกลับกรอง มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงชนบทชนนิยมประเพณี และวัฒนธรรมของไทย วัฒนธรรมไทยจะมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น มีการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้นเป็นผลทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุไม่ได้สัดส่วนกับความเจริญทางด้านจิตใจ เนื่องจาก สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตพอแมอยู่ปกครองต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ไม่มีเวลาใกล้ชิดครอบครัวดูแลสั่งสอนลูกหลาน จึงสูญเสียวัฒนธรรมของสื่อมวลชนไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้สื่อมวลชนมีโอกาสที่จะรวบรวมความรู้สึกนึกคิด ทศนคติหรือรสนิยมของประชาชนได้ง่าย อีกทั้งรัฐบาลและประชาชนผู้เป็นเจ้าของสื่อมวลชน ได้ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทางการเมือง และการแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า เป็นส่วนใหญ่ โดยมีได้ตระหนักพอเพียงถึงอิทธิพลที่มีเป็นอันมากต่อการพัฒนาประชากรกลุ่มเด็ก การจะแก้ไขเนื้อหาของสื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาก็จำเป็นต้องแก้ไขโครงสร้าง ผู้ผลิต ผู้รับบริการ ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพ และปริมาณของสื่อมวลชนด้วย

ดังนั้นในการจัดการศึกษาและการจัดประสบการณ์ทางการศึกษานั้นจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาเหล่านั้นและจะต้องห็นะระลึกอยู่เสมอว่า วัฒนธรรมนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จะต่างกันตรงที่อัตราการเปลี่ยนแปลงจะช้าหรือเร็วเท่านั้น วัฒนธรรมต่างประเทศที่ดั่งามก็มีอยู่ในน้อยที่สังคมไทยยอมรับ เช่น การรับเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เครื่องยนต์กลไก เครื่องยนต์แรง ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ มีทั้งการรับเข้ามาโดยตรง บางอย่างก็รับเข้ามา โดยการดัดแปลงให้เข้ากับสังคมไทย เช่น การผสมผสานกันในเรื่องของคนตรี การรับแนวความคิดทางด้านการศึกษา มาปรับให้เข้ากับลักษณะสังคมไทยโดยเฉพาะ การที่จะรับ

วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ก็ของรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมที่ฟังมาผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย ได้โดยไม่เสียเอกลักษณ์ประจำชาติ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติมากที่สุด การศึกษา จะสามารถช่วยให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเข้าใจถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติและ รู้จักหวงแหนในสมบัติทางวัฒนธรรมกันต่าง ๆ ช่วยให้เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ทองใหญ่เรียนเข้าใจถึงหลักและแก่นแท้ของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ๆ จริง ๆ มีข้อดีที่ควรประพฤติปฏิบัติตามกันมาโดยไม่เข้าใจความหมาย ผู้เรียนควรจะรู้ว่าวัฒนธรรม นั้น ๆ มีความหมายต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร ทองใหญ่เรียนรู้อิงวัฒนธรรมเก่าและการสร้าง สมวัฒนธรรมใหม่ไปด้วย เปิดโอกาสใหญ่เรียนได้สร้างจินตนาการและความคิดใหม่ ๆ และ หลอหลอมใหญ่เรียนสามารถเลือกสรรและผสมผสานสิ่งต่าง ๆ ในวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ การ ศึกษาจะต้องมีบทบาทในการกำหนดและส่งเสริมแนวทางการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง นอกจากนี้ การศึกษาจะต้องช่วยยกระดับจิตใจของชนในชาติ เพราะบ่อเกิดเริ่มแรกของวัฒนธรรมนั้นอยู่ที่จิตใจ จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างจิตใจให้มีความสำนึกในเรื่องวัฒนธรรมเสียก่อน วัฒนธรรม ของชาติจะมีระดับสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับจิตใจว่าดีงามเพียงใดด้วย ถ้าคนในชาติมีระดับจิตใจสูง มีศีลธรรมยึดมั่นในคุณงามความดี สังคมก็จะมีแต่ความสุข สังคมยั่งยืนมาได้ทุกวันนี้เพราะ มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมทางจิตใจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว คือ หลักแห่งเมตตาธรรม การารธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม คนเราจะมีจิตใจสูงก็ด้วยการปฏิบัติตามคำสอน ของศาสนา

3. ค่านิยมของสภาพสังคมไทยในอนาคตพบว่า คนในชาติขาดคุณธรรมและความ รับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ไม่ยอมรับค่านิยมที่ดีหรือที่ควรมาปฏิบัติ รักอิสระ นิยมการเล่นพวก ชอบกา: มีอำนาจ ความมั่งมีเงินทองและนิยมวัตถุมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศนั้น เน้นความจริงทางด้านวัตถุเป็นสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการพัฒนาวัตถุต่าง ๆ นั้นคือ ธรรมชาติของความเจริญของสังคม ส่วนคนในชาติก็ยึดถือค่านิยมที่ผิดในเรื่องวัตถุ คนส่วนใหญ่ พยายามชวนชววยเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุเหล่านั้น ถึงแม้ว่าจะได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ชอบธรรมก็ ตาม ทำให้คนในสังคมเกิดการฟุ้งเฟ้อ เกิดการทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง และเห็นแก่พวก พ้องของตน ในขณะที่สังคมไทยกำลังเจริญทางด้านวัตถุแต่ด้านจิตใจกลับเสื่อมลง ความเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที และการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ลดลงกลับเห็นแก่ตัวมากขึ้น ผู้คนส่วน ใหญ่ขาดระเบียบวินัย ทำอะไรก็ได้ตามฉิระ สะดวกสบายจนลืมนึกถึงกฎเกณฑ์

ค่านิยมเป็นเรื่องสำคัญมากเพราะค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคน ถ้าคนในชาติยึดค่านิยมที่ดีที่ถูกต้องสิ่งนั้นก็จะมีแต่ความเจริญ ความสงบร่มเย็น ดังนั้นในการจัดการศึกษาหรือการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงปัญหาเหล่านี้ด้วย จะต้องคำนึงว่าจะต้องจัดการศึกษาเพื่ออบรมสั่งสอนให้เยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ต้องมีการกำหนดนโยบายหรือวางแผนพัฒนาค่านิยมทางสังคม รวมทั้งจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นในการพัฒนาส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เยาวชน โรงเรียนจะต้องมีหน้าที่สร้างค่านิยมที่ดีที่ถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัยในตนเองที่เกิดจากการปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน การถือความสำเร็จเป็นที่ตั้ง การมีเหตุผล การประหยัด การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความจริงใจ ยึดมั่นในศีลธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ต้องพึงระลึกเสมอว่าจะจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในการที่จะเลือกค่านิยมที่ดีที่ถูกต้องมาประพฤติปฏิบัติได้ด้วยตนเอง จนกระทั่งเกิดความเคยชินจนเป็นนิสัย

4. การบั่นทอนศาสนาและจริยธรรมของสภาพสังคมไทยในอนาคตพบว่า การนับถือศาสนาในอนาคตจะเป็นเพียงการนับถือศาสนาตามประเพณีเท่านั้น โดยไม่มีการแนะนำสั่งสอนให้เข้าใจหลักศีลธรรมที่ถูกต้อง คนไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาตามประเพณีตามบรรพบุรุษโดยไม่มีการศึกษาข้อเท็จจริงจากหลักคำสอนเท่าที่ควร สังคมในอนาคตจะมีการพัฒนาไปอย่างมากและการพัฒนาส่วนใหญ่ก็เป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุ ผู้คนส่วนใหญ่ที่เป็นคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวถูกดึงออกจากวัด ศาสนา ศีลธรรมและคุณธรรม ขาดการเหลียวแลหรือเอาใจใส่เท่าที่ควร จึงมีแนวโน้มที่จะมองเห็นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมน้อยลง ทำให้เกิดช่องว่างทางความกึกและพฤติกรรมในระหว่างคนรุ่นผู้ใหญ่กับคนรุ่นผู้เยาว์รวมทั้งคนรุ่นหนุ่มสาวด้วย ถึงแม้ว่าศาสนาจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่คนก็ยังมีความสับสนวุ่นวาย ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัวและปัญหาอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันบีบบังคับ คนกระทำผิดเพื่อความอยู่รอดในสังคม ทำให้ศีลธรรมของคนรุ่นใหม่จะลดน้อยลง

ดังนั้นการพัฒนาการทางศาสนา ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการศึกษาจะต้องคำนึงถึงปัญหาพื้นฐานเหล่านี้ ต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาสาระการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเน้นการปลูกฝังความรู้ความ

เข้าใจที่เป็นแก่นแท้ของหลักศีลธรรม มีใจแต่เพียงการอ่าน เขียน พูด หรือการไปฟัง พระเทศน์เป็นครั้งคราว เมื่อจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนแล้วผู้เรียนควรจะต้องมีคุณลักษณะทาง จริยธรรมดังนี้ เป็นผู้มีสำนึก มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีเหตุผล มีความกตัญญูกตเวทิตะ มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ มีความสามัคคี ประหยัด มีความยุติธรรม มีความอดุสาหะ มีเมตตากรุณา เป็นต้น การที่จะให้ผู้เรียนเกิดลักษณะทางจริยธรรมเหล่านี้ได้ กระบวนการ เรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญมาก ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องมีการสอดแทรกศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมเข้าไปในเนื้อหาทุกเรื่องทุกวิชา ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นวิชาใดวิชา หนึ่งโดยเฉพาะ และเนื้อหาในหลักสูตรควรจัดลำดับความยากง่าย ภาษาที่ใช้ต้องเหมาะสม กับวัยของผู้เรียน ครูทุกคนจะต้องพร้อมที่จะสอนจริยธรรมได้และจะต้องเป็นตัวอย่างอันดีใน การประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และปฏิบัติตามที่สอนได้ โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมทางศาสนาภายในโรงเรียนควรมีโอกาสให้นักเรียนปฏิบัติตน เป็นผู้มีระเบียบและสอดแทรกเกี่ยวกับหลักทางศาสนาที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ปลุกฝัง ให้นักเรียนรักตัวเองอย่างถูกต้อง รักเพื่อนและรักผู้อื่น ปลุกฝังความรับผิดชอบ โดยเริ่ม จากความรับผิดชอบง่าย ๆ ก่อน เช่น ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ของ ตนเองให้ดีที่สุดก่อน ฝึกให้รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัว มีการนำตัวอย่างบุคคลที่ทำความดี และมีความสามารถเป็นแบบอย่างให้นักเรียนปฏิบัติตาม ชักนำให้เกิดความศรัทธาหรือการนำ เอาบุคคลในท้องถิ่นที่ดั่งามมาเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นกรนำเอาบุคคลตัวอย่างที่อยู่ใกล้นักเรียน มาให้นักเรียนรู้จัก ควรีการส่งเสริมปรับปรุงบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการปลุกฝังจริยธรรม ร่วมกับโรงเรียนโดยเน้นการนำไปปฏิบัติในชีวิตรประจำวันได้ ส่งเสริมการผลิตหนังสืออ่านเพิ่ม เกี่ยวกับศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมให้มากขึ้นและให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่จะ ใช้ศึกษาค้นคว้า นอกจากจะส่งเสริมให้มีการผลิตแล้วยังต้องส่งเสริมให้นักเรียนอ่าน เช่น หนังสือประวัติคนไทยที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับทั่วไป บุคคลที่น่าชื่อเสียงมาสู่ประเทศไทย ประวัติบุคคลในอาชีพต่าง ๆ เป็นการแนะนำอาชีพให้เห็นความยากลำบากและความสุขอันพึงได้ จากการเลือกประกอบอาชีพนั้น ๆ และส่งเสริมวารสารที่ส่งเสริมความรู้ของเด็กต่าง ๆ ขจัดหนังสือที่ไม่ส่งเสริมความรู้ของเด็กให้หมดไป สร้างคู่มือสอนศีลธรรม จริยธรรมสำหรับ ครู ครูจะต้องประกาศยกย่องนักเรียนที่ประพฤติไปปรากฏเป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่น และในการ สร้างจริยธรรมนั้น ๆ จะต้องยึดถือตามวัตถุประสงค์โดยเสมอโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน พร้อมทั้งให้แรงเสริมแก่ผู้เรียนอย่างถูกต้อง และเหมาะสมตามควรแก่โอกาสซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น

สิ่งที่ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องคำนึงถึง

5. สภาพการเมืองและการปกครองของสังคมไทยในอนาคตพบว่า สังคมไทยจะขาดระบบการเมืองที่ยึดมั่นในผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ รัฐธรรมนูญมีไว้สำหรับผู้ที่มีอำนาจ มีการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ไม่มี ภาวะทหารจะมีบทบาทสำคัญในการเมืองไทยมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ฐุโก และคณะ (2524) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชัย รัทวิจิตร และคณะ (2525) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการเมืองการปกครองของไทยในอนาคตเช่นเดียวกัน จะพบว่าตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันและในอนาคต การศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็กในเรื่องประชาธิปไตย โดยหวังว่าการศึกษากลับจะเป็นเครื่องกล่อมเกล้าให้คนมีอุดมการณ์และความสำนึกในทางประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ถึงแม้ว่าจะได้มีการตั้งจุดมุ่งหมายทางด้านนี้มาตั้งแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา ปรากฏว่าการศึกษา ไม่อาจทำหน้าที่ได้สมบูรณ์เพราะปัจจุบันนี้และแนวโน้มในอนาคตประเทศไทยก็ยังคงมีการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ กึ่งเผด็จการ จากการวิจัยของ ทินพันธ์ นาคะตะ (2525: 224) พบว่า คนยังมีการศึกษาสูงยิ่งมีความเป็นประชาธิปไตยน้อยลงและเป็นเผด็จการมากขึ้น ย่อมแสดงว่าการศึกษานั้นไม่สามารถสร้างคนที่มีลักษณะประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการศึกษา ถ้าทราบดีที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา การจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนตราบนั้น การศึกษาก็ไม่อาจพัฒนาคนให้มีคุณภาพตามที่สังคมประชาธิปไตยต้องการได้ การศึกษาโดยทั่วไปเพียงเพื่อการรู้หนังสือหรือรับรู้วิทยาทานต่าง ๆ นั้น อาจจะไม่สัมพันธ์กับความรู้อย่างเข้าใจหรือความสำนึกทางการเมือง นอกเสียจากว่าจะต้องมีการกำหนดปรัชญาหรือนโยบายทางการศึกษา เพื่อปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองอย่างแท้จริง มีการบรรจุเนื้อหาทางการเมืองที่เหมาะสมในหลักสูตรการศึกษาของชาติ ตลอดจนสร้างครูที่ดีมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะช่วยสนับสนุนให้สัมฤทธิ์ผล ระบบการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นสรวงสอนให้นักเรียนจดจำ ไม่ส่งเสริมให้เรียนรู้มีความคิดสร้างสรรค์ถือว่าเป็นการทำลายพื้นฐานทางประชาธิปไตยทางหนึ่ง

จากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองจะมีเรื่องรัฐธรรมนูญ อำนาจอธิปไตย ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน การแบ่งส่วนการปกครอง เนื้อหาเหล่านี้มีคำอธิบายเพียงสั้น ๆ ว่าคืออะไร เป็นการสอนที่ฉายภาพ

นี้มีข้อเสนอแนะของรากฐานทางความคิดค่านิยมทางประชาธิปไตย และจากหลักสูตรจะพบว่า ส่วนใหญ่จะสอนเด็กให้รู้จักหน้าที่มากกว่าที่จะสอนให้เด็กรู้จักสิทธิที่แท้จริงของประชาชนในระบบของประชาธิปไตยว่ามีอะไรบ้าง เช่น คตินิยมที่ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันในทางการเมือง สิทธิของมนุษยชนขั้นมูลฐานย่อมจะต้องได้รับความคุ้มครอง และผู้ปกครองประเทศจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่อยู่ปกครอง และผู้ที่อยู่ปกครองมีสิทธิที่จะเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว

ในการจัดการศึกษาหรือการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาจำเป็นที่จะต้องคำนึงพื้นฐานเหล่านี้ด้วย และจะต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนการสอนควบคู่ไปด้วย สิ่งที่ต้องพิจารณา เช่น

1. ต้องสอนหรือจัดหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีความเลื่อมใสในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและอย่างถูกต้องด้วย โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องสอนให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและถูกต้อง
2. ต้องสามารถปลูกฝังค่านิยมที่จะเอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่กึ่งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย การแข่งขัน และการมีเสรีภาพด้วย
3. ต้องหาวิธีสอดแทรกแนวความคิดค่านิยมทางประชาธิปไตยโดยให้ซึมซาบเข้าไปในชีวิตจิตใจของผู้เรียน โรงเรียนต้องเปรียบเสมือนห้องทดลองประชาธิปไตย เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันที่เหมาะสมในการปลูกฝังส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันที่เด็กใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานรองจากบ้าน
4. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของชาติ สร้างค่านิยมให้เห็นคุณค่าของกลุ่ม ชื่อสัตย์ ต่อกลุ่มและอุดมการณ์ของกลุ่ม เพราะในสังคมประชาธิปไตยนั้นความซัดเซงสามารถแก้ไขด้วยกระบวนการกลุ่ม การศึกษาควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในองค์กรที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มในสังคม และสร้างความสำนึกที่จะช่วยเหลือพัฒนาชุมชนส่วนรวมมากกว่าที่จะคิดเอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง เพื่อที่จะฝึกพื้นฐานทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ครูต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักการรวมกลุ่ม ผลัดกันเป็นหัวหน้า ผลัดกันเป็นลูกน้อง การทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกให้ลดความเห็นแก่ตัวลง และเมื่อมีปัญหาขัดแย้งกันก็สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการใช้

เหตุผลประนีประนอมและกลาดเกลียดอย่างมีเหตุผลในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย

5. ทองไม่สอนให้เชื่ออะไรง่าย ๆ เพราะอาจตกเป็นเหยื่อหรือเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนได้

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จำเป็นต้องจัดใหญ่เรียนได้คิดได้แก้ปัญหาและได้เผชิญกับสถานการณ์จำลองอันจะประสบในชีวิตจริง การใส่สื่อการเรียนการสอนช่วยใหญ่เรียนได้เข้าใจยิ่งขึ้น ใหญ่เรียนมีการค้นคว้าอภิปราย ถกเถียง แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนในห้องเรียนจะช่วยให้ใหญ่เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตนอกโรงเรียนได้

7. ทองฝึกใหญ่เรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง ฝึกให้รู้จักการปกครองตนเอง รู้จักการพึ่งตนเอง

จากสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตจะพบว่า การศึกษานั้นมีหน้าที่แก้ปัญหาดังคม การศึกษาของเรานั้นมีหน้าที่ตามแก้ปัญหาดังคม เมื่อสังคมเกิดปัญหาอะไรขึ้นก็มักจะโทษว่าเป็นผลมาจากการจัดการศึกษา การศึกษาไม่อาจนำสังคมได้กลับเป็นผู้ตามสังคม การศึกษามีหน้าที่พัฒนาคุณภาพของคนให้กับสังคม เมื่อพบว่าสังคมมีปัญหาอย่างไรการศึกษาก็ต้องจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ในเรื่องการเมืองการปกครองก็เช่นเดียวกัน เมื่อพบการปกครองของไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การศึกษาก็จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องทันที ทำอย่างไรจึงจะเตรียมประชาชน เพื่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะถ้าประชาชนไม่เข้าใจกลไก ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประชาธิปไตยก็จะเกิดไม่ได้ ในเมื่อพื้นฐานของประชาธิปไตยนั้นผูกพันอยู่กับประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาประชาชนเพื่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการจัดประสบการณ์ทางการศึกษา จะต้องคำนึงถึงสภาพและความต้องการของสังคมด้วย จึงจะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนได้ตรงกับความต้องการของสังคม

6. สภาพปัญหาดังคมไทยในอนาคตพบว่า สังคมไทยจะมีปัญหาทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา การสาธารณสุข วัฒนธรรมและศีลธรรม ซึ่งปัญหาทุกด้านล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันในอนาคตปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรจะลดน้อยกว่าปัจจุบันมาก ถึงแมว่าปัญหาการเพิ่มประชากรจะ

ไม่ค่อยเป็นปัญหา แต่ปัญหาประชากรก็ยังคงเป็นรากฐานสำคัญก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาประชากรขาดคุณภาพ บัญหารัฐไม่อาจจัดสวัสดิการให้เพียงพอกับจำนวนประชากร ประชากรได้รับการศึกษายังไม่ทั่วถึง มาตรฐานการศึกษายังต่ำ ทำให้ใช้แรงงานอย่างเต็มที่ไม่ได้ เกิดสภาพการไร้งาน มีการทำงานต่ำกว่าระดับ เกิดความยากจน มาตรฐานการครองชีพที่มีความแตกต่างกันมากในเรื่องรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท คนในชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรมีรายได้ต่ำเนื่องมาจากการเพาะปลูกที่ขาดประสิทธิภาพทำให้อผลผลิตต่ำ บางรายไปเป็นที่ดินเป็นของตนเอง นอกจากนี้คนในชนบทไม่ได้ใช้แรงงานให้เป็นประโยชน์ตลอดปีมีปัญหาการว่างงานในบางฤดูกาล จึงทำให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อหางานทำ ทำให้เกิดการแออัดในตัวเมือง เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาที่อยู่อาศัยและแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติดและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมา ประกอบกับคนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ของความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เห็นแก่ความสะดวกสบาย จนละเลยศีลธรรมอันดีงาม สภาพเศรษฐกิจในอนาคตยิ่งบีบบังคับทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องออกไปประกอบอาชีพหรือทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตร ทำให้เด็ก ๆ เกิดความหวาดหวั่น ขาดคนเอาใจใส่แนะนำสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกที่ควร จะก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กและวัยรุ่นและการใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์

ในอนาคต สังคมไทยจะต้องเผชิญปัญหาสังคมมากมายหลายด้าน ซึ่งจำเป็นจะต้องหาทางป้องกันและแก้ไข ในการแก้ปัญหาสังคมจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทุกฝ่ายจะต้องเห็นความสำคัญในการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลจะต้องวางนโยบายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้สอดคล้องกัน มีมาตรการควบคุมการค้ำกำไรให้เกิดความเป็นธรรม ควบคุมการทำงานของข้าราชการให้มีประสิทธิภาพ ทำงานเพื่อบริการประชาชนจริง ๆ โดยไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง หรือพวกพ้อง ต้องไม่ร่วมมือกับพ่อค่านายทุนเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน ทั้งนี้กฎหมายต้องมีความเด็ดขาด ผู้รักษากฎหมายจะต้องรักษาหน้าที่อย่างเคร่งครัดและตรงใจซึ่งความยุติธรรม เพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข รัฐต้องประสานงานกับสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารที่ถูกกอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยไม่หวังพึ่งรัฐแต่เพียงอย่างเดียว รัฐและชุมชนต้องช่วยกันเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน ส่งเสริมความรู้

ความสามารถทางด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพของชุมชนให้ดีขึ้น ให้ทุกคนมีงานทำไม่
 ปล่อยให้ว่างไปโดยเปล่าประโยชน์ ให้มีอาชีพอื่นหรืองานอื่นทำในช่วงฤดูว่างงานจาก
 การทำสวน ทำไร่ ทำนา ทั้งนี้เพื่อสกัดกั้นการอพยพเข้าสู่ตัวเมืองและรัฐต้องจัดบริการทาง
 ด้านสาธารณสุขในชนบทให้ทัดเทียมกับในเมือง

ดังที่กล่าวแล้วว่าการศึกษารองของไทยนั้นมีหน้าที่แก้สภาพปัญหาสังคม เมื่อสังคมมีปัญหา
 อะไรเกิดขึ้นมาก็มักจะโทษว่าเป็นผลมาจากการจัดการศึกษา ดังนั้นในการจัดการศึกษาและการ
 จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงสภาพสังคมไทยในอนาคตเหล่านี้ เพื่อเป็นพื้น
 ฐานในการจัดประสบการณ์ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นการเตรียมคนเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่าง
 มีความสุข การศึกษาจะต้องทำหน้าที่แก้สภาพปัญหาสังคมหรือสกัดกั้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหานั้น ๆ
 ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวเมื่อเผชิญปัญหา รู้จักใช้วิจารณญาณใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา มีความ
 คิคริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคมและไม่ทำตนให้เป็นปัญหาสังคม เน้นการป้องกันดีกว่าการ
 แก้ไข ของใหญ่เรี่ยรู้จักสภาพปัญหาสังคมไทย รู้ถึงสาเหตุและผลเสียของแต่ละปัญหาตลอด
 จนวิธีการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา เช่น ปัญหาการว่างงาน การศึกษา จะต้องจัดหลักสูตร
 เพื่อส่งเสริมวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพในท้องถิ่นการเกษตรและการอุตสาหกรรมพื้นบ้าน การ
 นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ปลูกฝังค่านิยมให้รักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง
 ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา ส่วนปัญหาทางค่านิยมเวลานั้น นักร้องจะ
 มีมากขึ้นซึ่งเป็นผลทำให้คนเสียชีวิตไปโดยไม่รู้ตัวเป็นการตายแบบฆอนสง เช่น อากาศเป็นพิษ
 เป็นผลมาจากอากาศเสียของโรงงานอุตสาหกรรม อากาศเสียจากเครื่องยนต์ รถยนต์
 เป็นต้น นอกจากนี้การปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดผลกระทบทอชาวเกษตรกร
 ในการปลูกพืช และมวลสัตว์ในน้ำ เช่น กรณีน้ำเสียในแม่น้ำแม่กลองมีผลทำให้ปลาตายเป็น
 จำนวนมาก หรือทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค หรือสิ่งแวดล้อมทางค่านิยมในอาหารเกิด
 จากสีผสมในอาหารมีพิษ สีในของเด็กเล่น เช่น พลาสติก สารตะกั่วในจานเคลือบ
 เป็นต้น จากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษนี้ หลักสูตรจำเป็นจะต้องให้ความรู้แก่ผู้เรียน เพื่อ
 ที่จะช่วยกันป้องกันและแก้ไขตลอดจนการปฏิบัติตนเพื่อช่วยไม่ให้เกิดปัญหาเหล่านี้ ส่วนปัญหา
 ยาเสพติด จักว่าเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของประเทศที่รัฐต้องทุ่มงบประมาณเป็นจำนวนมาก
 เพื่อปราบปราม ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนหนึ่งได้ตกเป็นทาสของยาเสพติด ทำให้เสียอนาคต
 และเป็นปัญหาสังคม ทั้งยังมีผลกระทบทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาคุณภาพ

ร่างกาย ทำให้ร่างกายอ่อนเปลี้ยเพลียแรงกลายเป็นทรัพยากรคนที่เปล่าประโยชน์ เป็นแรงงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจตามมาทำให้รัฐต้องขาดรายได้และยังต้องเสียงบประมาณในการรักษาผู้ศึกษาเสพติดอีก และเกิดปัญหาสำคัญที่ตามมาอีกคือ ปัญหาอาชญากร เพราะฉะนั้นในการแก้ปัญหาเสพติดด้วยการปราบปรามแต่เพียงอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอ ต้องมีการให้การศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกระดับ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปรู้โทษของยาเสพติด ประชาชนจะได้หาวิธีป้องกันภัยจากยาเสพติดในทุกรูปแบบได้ ส่วนในด้านการจัดหลักสูตรควรบรรจุเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างชัดเจนและเปิดเผยไม่ไขว่ซ่อนอยู่ในวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งทำให้ครูผู้สอนไม่เห็นความสำคัญและอาจจะละเลยไม่กล่าวถึงและจะหวังให้รัฐหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมาอบรมนักเรียนหรือประชาชนนั้น ย่อมเป็นไปได้ยากและจะไม่ทันต่อปัญหาเสพติดที่จะแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นการศึกษาอันเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคม หรือป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา ผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาและจัดหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงพื้นฐานของปัญหาสังคมไทยด้วย เพื่อที่จะได้จัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของสังคมและสามารถผลิตเด็กให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการได้

7. คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ในอนาคตที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันคือ ต้องเป็นคนซื่อสัตย์ รักความยุติธรรม มีระเบียบวินัย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และสอดคล้องกับค่านิยมที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเห็นว่าควรปลูกฝังให้เด็กไทย ทั้งสังคม โรงเรียนและครูอาจารย์ต่างก็มีความมุ่งหวังว่าเด็กในวันนี้ก็คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า และเด็กที่ดีในวันนี้ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้าเช่นกัน ในการที่จะจัดการศึกษาหรืออบรมให้ความรู้แก่เด็ก จึงควรจะได้ศึกษาคูเสียก่อนว่าสังคมต้องการเด็กที่มีคุณลักษณะ เช่นใดที่จะช่วยให้อสังคมนั้นเจริญก้าวหน้า เช่น มีความซื่อสัตย์ รักความยุติธรรม มีความมีระเบียบวินัยแล้วยังมีความเมตตา มีความรับผิดชอบ มีภาวะผู้นำ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น

จากสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตพบว่าคนไทยส่วนใหญ่ มักจะทำอะไรตามความสะดวกสบายตามความพอใจของตนเอง . โดยไม่คำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎหมาย เช่น การใช้รถใช้ถนน การขับขี่ยวดยานโดยไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร การไม่ขามถนนตามที่กำหนดไว้ เป็นเหตุให้เกิดการจราจรติดขัด เกิดอุบัติเหตุสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังมีเรื่องความมั่งคั่ง เช่น การทิ้งเศษขยะ เศษผงไม่เลือกที่ตามถนนหนทางทำให้ถนนสกปรก เป็นที่เพาะเชื้อโรค การที่คนไทยส่วนใหญ่ทำอะไรตามใจตนเองขาดความรับผิดชอบนั้น ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถรวมตัวเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขปกติได้ การทำงานกลุ่มขาดประสิทธิภาพทำให้ยากต่อการพัฒนาสังคม ประกอบกับการหลังไหลของอารยธรรมตะวันตก ทำให้ความเจริญทางค่านิยมมากกว่าความเจริญทางค่านิจใจ ทำให้คนเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น ขาดความเมตตาและความจริงใจต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง สังคมที่ผู้คนมีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันมากขึ้นทุกวัน ความมีน้ำใจก็จะเหือดหาย

ดังนั้นการศึกษาในฐานะที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ กุลธิดา ต้องกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เสียก่อนว่าจะให้เด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามที่ได้ผลการวิจัยได้เสนอแนะไว้ ซึ่งจะช่วยให้ช่วยสร้างหลักสูตรสามารถจัดหลักสูตร! คกรงกับวัตถุประสงค์ที่ของการ นอกจากนี้ยังช่วยให้เขาใจตรงกันทั้งผู้สร้างหลักสูตรและครูผู้สอนต่อการปฏิบัติงานในระบบการศึกษา ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วยอมจะทำให้เด็กในวันนี้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า และในอนาคตก็จะเห็นคนไทยมีแก่นที่มีคุณภาพไม่ไช่มีแต่ปริมาณ และคนที่มีความสามารถพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้

8. การจัดการทางการศึกษาในอนาคตกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

8.1 การจัดการเวลาเรียน ควรจัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ในปัจจุบันการจัดการเวลาเรียนเหมือนกันทั่วประเทศ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้วไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกันทั่วประเทศ ไม่จำเป็นจะต้องเข้าเรียนเวลา 8.30 น. เลิกเรียนเวลา 15.30 น. หรือปิดเทอมพร้อมกันทั่วประเทศโดยเฉพาะในชนบท เด็กในระดับประถมศึกษาส่วนหนึ่งยังคงเป็นแรงงานที่สำคัญของครอบครัว ควรจะได้มีการสำรวจว่าแต่ละท้องถิ่นนั้น

จำเป็นจะต้องใช้แรงงานในช่วงใดบ้าง เช่น ทองถิ่นที่มีการทำนา ก็ควรปิดเทอมในช่วงฤดูทำนาและฤดูเก็บเกี่ยว เด็กจะได้มีเวลาช่วยเหลือครอบครัวและจากการวิจัยก็พบว่า เด็กในชนบทไม่ควรเรียนตลอดวัน การจัดเวลาเรียนจึงควรจัดให้เหมาะสมกับสภาพทองถิ่น

8.2 เกณฑ์ในการเข้าเรียน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า อายุในการเข้าและพินสภาพการศึกษาภาคบังคับ อายุ 6 ขวบ 7 ถึง 14 ปีนั้น เหมาะสมแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ เด็กในวัย 6 ขวบ 7 ปีนี้ เป็นวัยที่เหมาะสมในการเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ เพราะเป็นวัยที่ยากรู้อยากเห็นจดจำและเรียนรู้ได้เร็ว ส่วนการพินเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับอายุ 14 ปีนั้นเด็กก็โตพอที่จะออกไปเรียนรู้นอกโรงเรียนเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพได้ถ้าไม่ได้ศึกษาต่อ ส่วนระยะเวลาในการจัดการศึกษาผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน บางคนเห็นว่า 6 ปีนั้นเหมาะสมแล้ว เนื่องมาจากงบประมาณของรัฐมีจำกัด แต่บางท่านเห็นว่ายังไม่เหมาะสมเพราะการศึกษาเพียง 6 ปีนั้นยังไม่เพียงพอที่จะออกไปประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ได้ การที่ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกันนี้อาจเป็นเพราะการมองปัญหาที่ไม่เหมือนกัน จากเหตุผลจะพบว่าผู้ที่มองในแง่ของเศรษฐศาสตร์จะพบว่า 6 ปีนั้นเพียงพอแล้ว ถ้ามองในแง่สังคมแล้วจะพบว่า ยังไม่เพียงพอ มีผลทำให้ความเห็นไม่สอดคล้องกัน

8.3 ค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การศึกษาภาคบังคับรัฐควรจัดให้เปล่าทั้งค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาค่าเล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2520: 54) ในสภาพปัจจุบัน การศึกษาภาคบังคับรัฐก็จัดให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนนอกจากจะไปเรียนที่โรงเรียนของเอกชนจึงจะเสียค่าเล่าเรียน ส่วนในเรื่องอุปกรณ์สำหรับใช้ศึกษาเล่าเรียนนั้นยังแจกให้แก่ไม่ครบทุกคน ในอนาคตควรแจกให้ครบทุกคน และควรแจกแจกให้ถึงโรงเรียนก่อนโรงเรียนปิดเทอมภาคปลาย เพื่อที่ทางโรงเรียนจะได้จัดสรรให้นักเรียนก่อนที่จะมีการจำหน่าย ทั้งนี้เท่าที่ผ่านมารัฐจัดส่งหนังสือ เครื่องเขียน แบบเรียนเมื่อโรงเรียนเปิดเทอมคนไปเป็นเวลาพอสมควร ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะซื้อหนังสือเสร็จเรียบร้อยแล้วทำให้นักเรียนไม่ได้ใช้หนังสือแจก นอกจากครูจะเก็บเข้าตู้ หนังสือแจกเท่าที่ผ่านมาก็แจกอย่างเหลือเฟือก็คือหนังสือที่ใช้สำหรับหลักสูตรพุทธศักราช 2503 ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ ดังนั้นรัฐจึงควรจัดสรรงบประมาณจัดทำอุปกรณ์ เครื่องเขียน แบบเรียนสำหรับหลักสูตรใหม่ให้กับเด็กให้ครบทุกคนทุกชั้นในระดับ

ประถมศึกษา ทั้งนี้เพราะเด็กในชนบทส่วนใหญ่ยากจน และการที่แจกให้ไม่ครบกับจำนวนนั้น ทำให้ครูมีปัญหาในการแจกไม่รู้อะไรจะแจกให้ใครดี เพราะส่วนมากก็ยากจนเหมือนกัน

นอกจากนี้รัฐควรจัดทำหนังสือส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้น แล้วจัดส่งไปตามโรงเรียนต่าง ๆ และควรมีการติดตามการจัดส่งและผลการนำไปใช้ ซึ่งจากรายงานสรุปติดตามผลและแนะนำการให้หลักสูตรระดับประถมศึกษา ปีงบประมาณ 2525 (2525: 6) พบว่า ทุกโรงเรียนได้รับหนังสือส่งเสริมประสบการณ์จากกรมวิชาการรายการละ 1 เล่ม ซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้ของนักเรียนและหลายโรงเรียนไม่มีงบประมาณซื้อเพิ่มเติม นอกจากนี้ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งให้กับศึกษานิเทศน์ประจำจังหวัดและศึกษานิเทศก์ อำเภอของแต่ละจังหวัดจัดทำหนังสือส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นของแต่ละแห่ง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนแต่ละแห่งได้รู้จักสภาพท้องถิ่นของคนจริง ๆ ว่าเป็นอย่างไร ไม่ใช่จัดทำมาจากส่วนกลาง เพราะเจ้าของท้องถิ่นย่อมรู้จักท้องถิ่นของตนเองดีกว่า

9. การวางแผนการศึกษาในอนาคต กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าในการวางแผนการศึกษานั้นควร เน้นคุณภาพและประสิทธิภาพ ต้องจัดการศึกษาให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งในเมืองและในชนบท ปัจจุบันก็ได้พยายามจัดการศึกษาให้มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายในแผนการศึกษาแห่งชาติที่เน้นความเสมอภาคในการจัดการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติพบว่ายังไม่อาจปฏิบัติได้จริง ดังนั้นในการวางแผนการศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบายระยะยาว มีการวางแผนการศึกษาในอนาคต โดยกำหนดความต้องการให้แน่นอนชัดเจนว่าที่หน่วยปฏิบัติสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ต้อง เป็นนโยบายที่สามารถจัดให้สอดคล้องกันทั้งในแง่งบประมาณ ระบบการบริหาร การจัดหลักสูตร การนิเทศ และการติดตามผล และในการวางแผนนั้นจะต้องนำปัญหาประชากร ปัญหากำลังคนและปัญหาเศรษฐกิจมาเป็นตัวหลักในการวางแผนการศึกษา ทั้งนี้เพราะเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาก็คือ การพัฒนากำลังคน ปรับปรุงคุณภาพของประชากร เพราะการที่มีกำลังคนที่ได้ผ่านการศึกษาและมีคุณภาพเหมาะสมในทุกระดับจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างยิ่ง ส่วนปัญหา กำลังคนและปัญหาเศรษฐกิจช่วยให้การจัดการศึกษาได้ตรงกับสภาพและความต้องการของตลาดแรงงาน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตรงกับความต้องการ เป็นการแก้ปัญหาการว่างงาน นอกจากนี้ปัญหาด้านเศรษฐกิจยังช่วยชี้ให้เห็นว่าที่วางแผนการศึกษาควร

ว่า จะมั่งมีประมาณเท่าไรในการจัดการศึกษาภาคบังคับ และจะสามารถใช้จ่ายงบประมาณไป ในส่วนใดได้บ้างที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด จะพบว่า ปัจจุบันนี้รัฐก็ ได้มีโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาในทุกจังหวัด โครงการปรับปรุงคุณภาพการ ประถมศึกษา เป็นต้น โครงการวิจัยเหล่านี้วิจัยขึ้นเพื่อหาข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจเพื่อ วางแผนการศึกษา เพื่อให้การประถมศึกษาที่มีคุณภาพสูงสุด การวางแผนและการภาคคะเน ทิศทางของการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องพิจารณาแนวโน้มของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและปัญหาคุณภาพของประชากรเป็นหลัก ผลกระทบเหล่านี้จะเป็นตัวชี้หรือเครื่องกำหนด ขอบเขตและแนวทางการจัดการศึกษา

10. การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภาคบังคับในอนาคต กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น สอดคล้องกันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

10.1 ทางด้านครู กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรจะมีการจัดสวัสดิการครูให้ดีกว่านี้ โดยเฉพาะครูที่อยู่ในชนบท จะพบว่าในปัจจุบันครูส่วนมากและครูที่มีความรู้สูงมักจะ สอนอยู่แต่ในตัวเมือง ไม่ยอมออกไปสอนในชนบทหรือในท้องถิ่นก้นคันธาร ซึ่งเป็นผลให้การ กระจายอัตรากำลังครูไม่ใกล้เคียงกัน ในเมืองจะมีครูมากกว่าหรือจังหวัดที่มีความเจริญก็จะมี ครูมากกว่าจังหวัดที่ก้นคันธาร จะพบว่าในจังหวัดภูเก็ต อัตราครู/นักเรียน 1: 11 ในขณะที่ จังหวัดร้อยเอ็ด อัตราครู 1: 26 (การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา 2525: 137) การที่มี ครูต่อจำนวนนักเรียนแตกต่างกันอย่างมากระยะนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนแตกต่างกัน ซึ่งจากการวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 (2525) พบว่ากรุงเทพมหานคร มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูงกว่า ทุกภาคขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนต่ำกว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้อง กับผลการวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ที่กองวิจัยทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนในชั้นประถม ศึกษาปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2521 และ 2522 ดังนั้นจึงควรกระจาย อัตรากำลังครูให้เท่าเทียมกัน และควรสร้างขวัญกำลังใจและจัดสวัสดิการที่ดีให้แก่ครูที่อยู่ใน ท้องถิ่นชนบทและที่อยู่ห่างไกล เช่น การจัดหาบ้านพักหรือให้เบิกค่าเช่าบ้านได้ อำนวยความสะดวกและมีมาตรการรักษาความปลอดภัย มีเบี้ยก้นคันธาร ส่งเสริมและสนับสนุนให้ลาศึกษาต่อ มีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายกันมากระหว่างครูในชนบทกับครูในเมือง ผู้บังคับบัญชาจะต้องดูแลและ เอาใจใส่ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา นอกจากนี้ควรมีการอบรมครูประจำการทั้งหมดอย่างสม่ำเสมอ

เพื่อให้ครูถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ตลอดจนหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนทุกครั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ โดยเฉพาะครูที่สอนมานานแล้ว และครูที่สอนในท้องถิ่นที่ห่างไกลเนื่องจากขาดตำราหรือเอกสารให้คนควา มีการอบรมความรู้ทางด้านวิชาการ วิชาชีพ ในท้องถิ่นเพื่อให้ครูสามารถสอนได้ และก่อนที่จะมีการบรรจุครูใหม่เข้าสอนในแต่ละแห่ง ควรจะได้มีการประเมินเทคนิคอบรมชี้แจงให้เข้าใจถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนชนบ ธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ครูจะเข้าไปสอนอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อที่ครูจะได้ปฏิบัติตนได้ถูกตอง สามารถสอนได้ตรงกับความต้องการของสภาพท้องถิ่น และจะสามารถนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี และควรมีการติดตามการปฏิบัติงานของครูอย่างสม่ำเสมอ

10.2 การนิเทศการศึกษา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าในอนาคตควรมีการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาให้ดีขึ้นกว่าเดิม แต่เดิมมาในระดับประถมศึกษา มีศึกษานิเทศก์จังหวัดทำหน้าที่ตรวจตราและนิเทศแนะนำการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนประถมศึกษาภายในจังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัดก็มีศึกษานิเทศก์เป็นเป็นจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษา จึงได้มีการแต่งตั้งศึกษานิเทศก์อำเภอขึ้นเพื่อช่วยเหลือศึกษานิเทศก์จังหวัด ทำหน้าที่นิเทศโรงเรียนในแต่ละอำเภอ จากสถิติการประถมศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) กล่าวว่า ในระดับจังหวัดมีศึกษานิเทศก์ 826 คน วุฒิปริญญาโทขึ้นไป 73 คน ปริญญาตรี 680 คน ส่วนระดับอำเภอที่สอบคัดเลือกใหม่มีจำนวน 1,430 คน มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไปทุกคน ส่วนโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาในปี 2524 มีจำนวน 30,548 โรงเรียน จะเห็นได้ว่าอัตราส่วนของศึกษานิเทศก์ต่อโรงเรียนยังเป็นอัตราที่ต่ำอยู่มาก ในอนาคตเป็นที่คาดว่าจำนวนศึกษานิเทศก์จะมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีนโยบายที่จะเพิ่มอัตราศึกษานิเทศก์ในแต่ละอำเภอให้มีอำเภอละ 4 คน เมื่อจำนวนศึกษานิเทศก์มีเพิ่มมากขึ้นก็จะช่วยให้การนิเทศการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึง เพราะการนิเทศการศึกษานั้นมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การนิเทศการศึกษาย่อมจะมีบทบาทเป็นผู้นำ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนั้น นอกจากนี้ยังต้องแนะนำปรับปรุงคุณภาพการศึกษา พบปะสังสรรค์กับคณะครูแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตรวจโรงเรียน ชั้นเรียน สังเกตการณ์ ประชุมครู แนะนำ และช่วยเหลือเมื่อครูมีปัญหา แนะนำดำเนินการเรียนการสอน แนะนำรายกลุ่มวิชา ผลิตเอกสาร

วารสารทางวิชาการเผยแพร่แก่คณะครู และจัดอบรมครูเพื่อเผยแพร่ความรู้ และจะต้องมีการติดตามผลการปฏิบัติของครูอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยให้การประเมินศึกษามีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

10.3 โรงเรียนชุมชน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในอนาคตจะเกิดการพัฒนารูปแบบโรงเรียนชุมชนให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น จากสถิติการประเมินศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524: 9) ปีการศึกษา 2524 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 30,548 โรงเรียน ได้จัดให้เป็นโรงเรียนชุมชนแล้ว 1,195 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 3.9 และในแผนพัฒนาการประถมศึกษาาระยะที่ 5 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ปรับปรุงนโยบายให้ทุกโรงเรียนมีกิจกรรมในลักษณะของโรงเรียนชุมชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการจัดตั้งให้เป็นโรงเรียนชุมชนเป็นการเฉพาะ แสดงให้เห็นว่ารัฐเองก็เห็นความสำคัญของการจัดตั้งโรงเรียนชุมชน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนจะต้องเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปรับปรุงชีวิตทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม เป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย โรงเรียนจะต้องมีบทบาทในการให้การศึกษาตามความต้องการของชุมชนอย่างกว้างขวาง ปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยขั้นมูลฐานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และช่วยกันพัฒนาปรับปรุงชุมชนและครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น โรงเรียนชุมชนจะช่วยให้ประชาชนตระหนักว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการจัดการศึกษา เป็นที่ทราบดีแล้วว่า งบประมาณในการจัดการศึกษามีจำกัดไม่สามารถจะจัดการศึกษาให้สมบูรณ์ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน โรงเรียนและชุมชนจำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนมักจะเป็นผู้รับไม่ค่อยจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ มากนัก โรงเรียนจะอำนวยความสะดวกเมื่อมีผู้ปกครองมาติดต่อธุรกิจเกี่ยวกับโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งในทางที่ถูกต้องแล้วโรงเรียนควรจะให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาเพื่อช่วยให้ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

10.4 การจัดกระบวนการเรียนการสอน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในอนาคตควรจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นกระบวนการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ การสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าเนื้อหาแต่เพียงอย่างเดียว จากสภาพการศึกษาในปัจจุบันจะพบว่า การเรียนการสอนเน้นความรู้ ความจำและความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษาไทยนั้นเหมือนกันทั่วประเทศ เป็นระบบที่เน้นการ

ศึกษาต่อทั้ง ๆ ที่เด็กในชนบทส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ไม่ได้ศึกษาต่อออกไปประกอบอาชีพเลย การศึกษาไม่มีลักษณะเบ็ดเสร็จในตัวเอง เป็นระบบการศึกษาต่อเนื่อง ยิ่งปีระบบการแข่งขันเพื่อศึกษาต่อยิ่งทำให้ครูยิ่งเน้นความรู้ทางด้านวิชาการมากขึ้น จึงทำให้การศึกษภาคบังคับต้องสูญเปล่าไม่สามารถผลิตคนได้ตามความต้องการของสังคม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในอนาคต จึงควรเน้นที่กระบวนการแสวงหาความรู้ เพื่อที่จะได้เป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ต่อไป การเรียนการสอนจะยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนบางคนอาจจะเรียนรู้ได้เร็ว แต่บางคนอาจจะเรียนรู้ได้ช้า จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องหาการสอนหลายรูปแบบ วิธีสอนนั้นมีมากมายหลายวิธี ไม่มีวิธีการสอนใดที่สอนนักเรียนแล้ว นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้หมดทุกคน ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องใช้วิจารณญาณเลือกใช้วิธีการสอนต่าง ๆ กันตามความเหมาะสม เช่น การสอนแบบบรรยาย แบบทดลอง การสอนแบบสืบสวน สอบสวน การสอนแบบอภิปราย สติ การสอนแบบหน่วย และการใช้บทบาทสมมติ เป็นต้น ในการสอนแต่ละครั้งอาจจะใช้วิธีผสมผสานกัน และในอนาคตความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีมากขึ้น จะทำให้มีการนำเอาอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้แท็บเล็ต สติ วีดีโอเทป การสอนแบบโปรแกรม การนำเอาอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ มาใช้ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่วาจะใช้วิธีการสอนแบบใดก็ตามจะต้องเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ ใหญ่เรียนรู้จักค้นพบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ใหญ่เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่สร้างคุณภาพให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

11. หลักสูตรและการจัดประสบการณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ถ้าดูจากโครงสร้างของหลักสูตรแล้วเห็นว่าเหมาะสมแล้วทั้งในปัจจุบันและในอนาคต แต่ในรายละเอียดนั้นจะต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของแต่ละแห่ง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชำรง ชูชัย (2521) ที่ได้วิเคราะห์ยกย่องหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า เนื้อหาในบางเรื่องบางท้องถิ่นยังต้องมีการปรับปรุง ในอีก 10 ปีข้างหน้าก็ต้องมีการปรับปรุงเช่นเดียวกัน และจากการวิจัยยังพบว่า มีเนื้อหาบางเรื่องที่ครูจัดสอนได้ยาก เช่น เรื่องชาวและเหตุการณ์ ซึ่งจากรายงานสรุปการติดตามผลและแนะนำการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ปีงบประมาณ 2523 (2523) ก็พบว่า ประสิทธิภาพการสอนชาวยังอยู่

ในเกณฑ์ที่ไม่ค่อยจะได้ผลตามจุดประสงค์ และผลจากการวิจัยของ ประเสริฐ ชนุรเวท และคณะ (2523) ก็พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ชอบสอนชาว สอนยาก ครูเองยังไม่ทราบแหล่งที่มาของชาว ไม่วิวาจะสอนเนื้อหาอย่างไร นอกจากนี้ยังพบว่ามีเนื้อหาในหลักสูตรบางเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ เช่น เรื่องการรวมกลุ่มสหกรณ์ หลักการมุ่งให้รักษาผลประโยชน์รวม แต่เนื้อหากลับไปเน้นเรื่องประเภทของสหกรณ์และการจัดสหกรณ์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เน้นให้ยูเรียนใครถึงประโยชน์จริง ๆ และหลักการที่สำคัญของการจัดสหกรณ์ เพื่อยูเรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ๆ และจะเป็นความรู้พื้นฐานในการที่จะศึกษาหาความรู้ต่อไป เพราะการสหกรณ์เป็นเรื่องสำคัญของเกษตรกร และเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศก็มีความรู้แก่จบการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น ส่วนพวกที่จบจากมหาวิทยาลัยมักจะไปเป็นนักวิชาการ เกษตร นักวิจัย มีจำนวนน้อยมากที่จะออกมาเป็นเกษตรกรเต็มตัวจริง ๆ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงควรให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นทุกด้านแก่นักเรียนที่ออกไปเป็นเกษตรกรต่อไปในอนาคต และถ้ามีเนื้อหาส่วนใดในหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ก็ควรให้แต่ละจังหวัด แต่ละท้องถิ่นมีอำนาจในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งในปัจจุบันนี้มีหลายจังหวัดที่ศึกษานิตเทศก์ของแต่ละจังหวัดได้เชิญครูในจังหวัดมาช่วยกันปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และถ้าจะให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก็ควรที่จะให้ผู้นำในแต่ละท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในแต่ละระดับ เข้ามามีส่วนรวมในการพัฒนาหลักสูตร เพราะโรงเรียนควรซึมซับเอาประสบการณ์ของชุมชนมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างเนื้อหาและควรนำเอาประสบการณ์ของชาวบ้านมาเป็นแบบในการเข้าใจสภาพชีวิตและปัญหาของท้องถิ่นด้วย โดยมีส่วนกลางเป็นเพียงผู้กำหนดนโยบายโครงสร้างและสาระสำคัญเท่านั้น

ส่วนความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาควรเน้นในเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก ความรู้เกี่ยวกับตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้องและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพตามสภาพท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพที่ไ้แรงงานและหาทางพัฒนาชีวิตจากอาชีพดังกล่าว หลักสูตรจะต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตของยูเรียน จะต้องส่งเสริมให้ยูเรียนรู้จักการวางแผนเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง เพราะเด็กไทยส่วนใหญ่จะขาดการวางแผนเกี่ยวกับชีวิตของตนเองมักจะปล่อยให้ชีวิตไปวัน ๆ อย่างไม่รู้จุดหมาย ต้องฝึกเด็กให้รู้จักเลือกคานิยมที่ดีที่ควรปฏิบัติ รักที่จะแสวงหาความรู้ ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนตามระบอบประชาธิปไตย มีความสำนึกทางการเมือง กล้า

แสดงออกในทางที่ถูกต้อง รู้จักการทำงานเป็นระบบทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถทดลอง หรือทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถผสมผสานสภาพทางธรรมชาติกับเทคโนโลยี ใหม่ ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตที่ตั้งงามอันเป็นเครื่องหมาย ของผู้เจริญทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

เนื้อหาของหลักสูตรนั้นส่วนใหญ่จัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการ ของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษานั้น เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรกำลังคน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

1. เร่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง และให้มีมาตรฐานทัดเทียมกันทั้งใน เมืองและในชนบท
2. การศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ควรเป็นการบริการให้เปล่า ทั่วประเทศ
3. กระจายอัตรากำลังครูต่อจำนวนนักเรียนให้ใกล้เคียงกันทุกแห่งทั้งในท้องถิ่น ที่เจริญและท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกล
4. ปรับปรุงการผลิตครู โดยเน้นที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ คัดเลือกคนดี มี ความสามารถ มีใจรักการเป็นครูเข้ามาเป็นครู
5. ส่งเสริมให้ครูศึกษาต่อเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม
6. จัดอบรมครูอย่างสม่ำเสมอเพื่อส่งเสริมความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพใน ท้องถิ่นเพื่อให้ครูสามารถสอนได้
7. ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน
8. จัดสวัสดิการ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู
9. จัดโครงการอบรมครูเพื่อผลิตสื่อการเรียนการสอน และให้รู้จักนำทรัพยากร ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์
10. จัดงบประมาณด้านวัสดุ สื่อการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนให้เพียงพอ
11. จัดงบประมาณเพื่อซื้อเครื่องเขียน เบบเรียน และเสื้อผ้าแจกฟรีให้กับนักเรียน ในระดับประถมศึกษาทุกคน

12. จัดโครงการแลกเปลี่ยน ยืมสื่อการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน
 13. จัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอนใหม่ทุกกลุ่มโรงเรียน
 14. จัดหรือส่งเสริมให้มีห้องสมุดประจำโรงเรียนหรือห้องสมุดประจำท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้า หรือประชาชนมาอ่านเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม
 15. จัดให้มีการนิเทศการศึกษาย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ และให้มีจำนวนศึกษานิเทศก์เพียงพอกับจำนวนโรงเรียน
 16. ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม
 17. จัดการศึกษาเบ็ดเสร็จ เสริมเป็นระยะสั้น ๆ ให้กับบุคคลที่เรียนจบการศึกษาระดับมัธยม โดยจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการของบุคคล เพื่อเสริมความรู้ทางด้านวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพประชากรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะ ๆ
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์
- ด้านทักษะทางสังคมและเจตคติ ที่ควรจัดให้กับเด็กในเกณฑ์การศึกษาระดับมัธยม
1. ทักษะในการใช้มือและการใช้แรงงานจนเข้าขั้นชำนาญ
 2. ทักษะในการทำงานกลุ่ม รู้จักการประสานประโยชน์ การถือประโยชน์ส่วนรวม
 3. มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีความกระตือรือร้นทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
 4. มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง
 5. มีความรับผิดชอบในหน้าที่
 6. รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ
 7. มีวินัยในตนเอง รู้จักปกครองตนเอง
 8. รู้จักการปรับตัว ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น
 9. มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนและสังคม ปลูกฝังค่านิยมให้รักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง
 10. รู้จักเลือกค่านิยมที่ดีมาประพฤติปฏิบัติ
 11. ยึดมั่นในศีลธรรม เข้าใจแก่นแท้ของหลักศีลธรรม ศรัทธาและนำมาปฏิบัติใน

ชีวิตประจำวัน

12. ชื่อสื่อยุติกลุ่มและอุดมการณ์ของกลุ่ม
13. เน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข
14. มีความสำคัญที่คิดในทางการเมือง

ขอเสนอแนะเกี่ยวกับด้านเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับสภาพสังคมที่ควรจัดให้เด็ก

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง
 - การระวังรักษาสุขภาพของตนเอง
 - การระมัดระวังรักษาความปลอดภัย
 - ความรู้เกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มเพื่อน พ่อแม่ บุคคลที่อยู่ในชุมชน
 - การไปติดต่อหรือใช้แหล่งบริการด้านต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน
 - การรู้จักวางแผนเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง
2. ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ
 - อาชีพที่สำคัญในท้องถิ่น
 - การเกษตร การอุตสาหกรรม กิจการกรรมและการบริการ
 - ความรู้ในการประยุกต์หลักวิชาการเกษตรแผนใหม่ การใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น การใช้ดิน การหาและการใช้แหล่งน้ำ การคัดเลือกพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
 - การรู้จักใช้ เก็บรักษา และซ่อมแซมเครื่องมือ เครื่องจักรกล
 - การจัดตั้งสหกรณ์ การหาตลาด การชั่งชั่งพอกค้าคนกลาง
 - ระบบการทำงานทั้งของนายจ้างและลูกจ้าง
 - บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพต่าง ๆ หรือบุคคลที่ทำชื่อเสียงมาสู่ประเทศไทย
3. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบริโลก
 - โภชนาการ การกิน การใช้ และการเลือกซื้อ
 - การไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณา

4. ปัญหาสังคม

- ปัญหาประชากร เน้นด้านคุณภาพของประชากร
 - การเพิ่มประชากร
 - การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากร
- ปัญหายาเสพติด
 - ลักษณะของยาเสพติด
 - โทษของยาเสพติด
 - วิธีปฏิบัติตนและป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยของยาเสพติด
 - การบำบัดรักษา
- ปัญหามลภาวะทางสภาพแวดล้อม
 - อากาศ น้ำเสีย สารอาหารเป็นพิษ ขยะและสิ่งปฏิกูล การทำลายป่าไม้และสภาพธรรมชาติ
 - สาเหตุและผลเสียของมลภาวะ
 - การป้องกันและการปฏิบัติตนเพื่อขจัดปัญหา
- ปัญหาอาชญากรรม
 - สาเหตุของปัญหา และการป้องกัน
- ปัญหาการใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์
 - ผลเสียของการใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์
 - การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

5. ความรู้เกี่ยวกับสื่อสารต่าง ๆ

- ชนิดของการสื่อสาร
- อิทธิพลของสื่อมวลชน
- การใช้วิจารณ์งานในการวิเคราะห์ข่าว วิเคราะห์หนังสือ

6. ความรู้เกี่ยวกับการปกครอง

- การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง
- ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่
- ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐาน
- การปกครองของไทยตามระบอบประชาธิปไตย

- ความสำคัญทางการเมือง
 - การติดตามข่าวสารทางการเมือง
7. ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม
- ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของไทย
 - ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมเก่า
 - การรู้จักพิจารณาคุณภาพในการเลือกสรรกลั่นกรองในการรับวัฒนธรรม
 - ความรู้เกี่ยวกับกาณียมของสังคมไทย
 - การรู้จักเลือกกาณียมที่ดี
 - ความรู้เกี่ยวกับหลักศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมและการนำมาปฏิบัติ
8. ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและสังคม
- ความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน
 - ความสำคัญที่จะทำให้ชุมชนของตนเองเจริญก้าวหน้า
9. ความรู้พื้นฐานทางคานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- การใช้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ควบความระมัดระวังเพื่อความปลอดภัย
 - ข้อดีและข้อเสียของการนำเทคโนโลยีมาใช้
 - การรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้มีการวิจัยทัศนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่น ๆ เช่น สาขาสุขภาพและอนามัย การเมืองและการปกครอง เป็นต้น
2. ควรจะได้มีการวิจัยถึงสภาพสังคมไทยโดยแยกออกเป็นชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท
3. ผู้เชี่ยวชาญควรจะเป็นผู้ที่สามารถทำให้ผลการทำนายสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้
4. ควรจะมีจดหมายขอความร่วมมือผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพื่อเน้นให้ผู้เชี่ยวชาญเห็นความสำคัญของงานวิจัยนี้